

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/25273/2024

Psykologiliiton lausunto

Kommenttinne 5 §:ään esitetyistä muutoksista

Esityksessä säädettäisiin tilapäisesti yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien mahdollisuudesta aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröityyn toimintaan olennainen muutos ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Tämä ei kuitenkaan koskisi sellaista palveluntuottajaa, jonka toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle, ja jonka on toimitettava ote rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaisesti. Lisäksi lykättäisiin rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta vuoteen 2028.

Psykologiliitto on jo aiemmin tehnyt oikeuskanslerille valvontapyynnön, koska kohtuuttomiksi venyneet Soteri-rekisterin käsittelyajat vaarantavat elinkeinovapauden ja potilasturvallisuuden. Pidämme siis nyt ministeriön käynnistämiä toimia valvontalain muuttamiseksi erittäin tarpeellisina, ja kannatamme lakiesitystä.

Haluamme kuitenkin huomauttaa, että ei ole odotettavissa tai näköpiirissä, että tilanne uusien yritysten käynnistämässä tai jo toimivien yritysten tarpeessa tehdä rekisteröintipäätöksen edellyttäviä muutoksia olisi merkittävästi toisenlainen vuonna 2027 tai siitä eteenpäin, mihin asti tilapäistä lakimuutosta on tarkoitus soveltaa. Pidämmekin erittäin tarpeellisena, että lain pysyvät muutostarpeet arvioidaan huolellisesti, ettei edessä ole tilanne, jossa nyt syntynyt ruuhka siirtyy vain kahdella vuodella eteenpäin. Emme näe, että rekisterin tekniset muutokset tai käsittelyn vakiintuminen toisivat merkittävää nopeutumista käsittelyyn, jos käsiteltäviä päätöksiä vain yksinkertaisesti on paljon. Samassa yhteydessä on todettava, että nyt valvontaviranomaiselle ohjatut lisäresurssit tulee säilyttää vähintäänkin samansuuruisina myös tulevina vuosina, koska vaikka toiminnan aloittaminen ja muuttaminen olisi mahdollista jo ennen päätöksen saamista, on päätös kuitenkin ennen pitkää voitava saada, eikä viive voi tässäkään tilanteessa olla kohtuuttoman pitkä (yli puoli vuotta).

Psykologiliitto huomauttaa, että yrittäjien tasa-arvoisen kohtelun ja palveluiden saatavuuden kannalta saattaa aiheutua ongelmia siitä, että rikostaustan selvittämismenettelyä edellyttävät tehtävät vaativat hyväksytyyn rekisteröintipäätöksen ennen toiminnan aloittamista. Lain esitöissä viitattiin, että lakimuutos palauttaa tilanteen siihen, mikä se oli ennen uuden valvontalain voimaantuloa, ja tällöinkään ei lasten kanssa toimivia eroteltu muista, vaan toiminnan pystyi aloittamaan ilman odottelua. Tiedetään, että selvästi eniten painetta saada nopeasti palveluita on lasten ja nuorten mielenterveyden sekä oppilashuollon kentällä, ja nyt lakimuutos kuitenkin laittaa juuri näitä palveluita tarjoavat yrittäjät ja asiakkaat odottamaan. Tilanne muodostuu myös epätasa-arvoiseksi lasten kanssa toimivien yrittäjien kannalta tilanteessa, jossa rikosrekisteriote on toimitettu rekisteröintihakemuksessa, ja siinä ei tule ilmi mitään huolestuttavaa tai tulevaan rekisteröintipäätökseen vaikuttavaa, mutta yrittäjän on silti odotettava päätöstä pitkään ennen toiminnan aloittamista. On ainakin syytä selvittää, kuinka suuri osa rekisteröinneistä koskee rikostausta selvittämismenettelyn alaisia tehtäviä, joihin väliaikaista muutosta ei sovellettaisi, eli

kuinka suuri osa hakijoista joutuisi vielä odottelemaan päätöksiä ennen toiminnan aloittamista, ja tarkentaa vielä heihin ja heidän mahdollisiin asiakkaisiin (lapsiin ja nuoriin) kohdistuvia vaikutuksia.

Suomen Psykologiliitto pitää rikosrekisterin valvontaa lasten ja nuorten kanssa tapahtuvassa työssä ehdottoman tärkeänä, mutta esittää, että tilanteessa, kun on rekisteri-ilmoituksen tehnyt JA toimittanut sellaisen puhtaan rikosrekisteriotteen, joka ei estä lasten kanssa työskentelyä, tulee toiminta voida aloittaa välittömästi. Toiminnan muutostilanteessa ei ainakaan mitään odottelua saa syntyä, kun rikosrekisteriote on jo todennettu toiminnan alkuperäisen luvan myöntämisvaiheessa, tai jos toiminta on aloitettu ennen uuden valvontalain voimaantuloa ilmoitusmenettelyllä. Tässä tilanteessa muuttunut toiminta on pystyttävä aloittamaan heti hakemuksen jättämisen jälkeen.

Palveluntuottajalla, joka työskentelee samanaikaisesti aikuisten ja alaikäisten kanssa, tulee olla samaan aikaan mahdollisuus käynnistää ilmoitusmenettelyllä toiminta, jossa ei toimita alaikäisten kanssa. Palveluntuottajan palveluyksikön, jossa ei tuoteta rikostaustan selvittämismenettelyä edellyttäviä palveluita, tulee siis voida käynnistää toiminta samaan aikaan, kun palveluntuottajan sellainen palveluyksikkö, jossa tuotetaan palveluita lapsille, odottaa rekisteröintipäätöstä.

Kommenttinne 52 ja 56 §:ään esitetyistä muutoksista

Julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin lykkäämiselle on hyvät perusteet. Psykologiliitto kuitenkin huomauttaa, että alun perin oli tarkoitus tarkistaa (alaspäin) rekisteröintipäätösten hinnoittelua siinä vaiheessa, kun hyvinvointialueet ja muut isot julkiset toimijat tulevat mukaan. Nykytilanteessa pienyrittäjät käytännössä kustantavat maksujen muodossa tämän mittavan rekisterihankkeen, ja hintoja vielä nostettiin vain puoli vuotta rekisteröinnin käynnistämisen jälkeen. On täysin kohtuutonta, että maksutaakka on pienyrittäjillä, ja maksuja on pystyttävä tarkistamaan jo ennen hyvinvointialueiden mukaantuloa. Odotamme, että ministeriö käynnistää välittömästi hinnoittelun tarkistamisen, ja rekisterihankkeeseen on ohjattava riittävästi rahoitusta muualta kuin yrittäjiltä.

Muut kommenttinne

Esityksessä säädettäisiin tilapäisesti mahdollisuus toteuttaa jo rekisteröityyn toimintaan olennainen muutos ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Psykologiliiton mielestä tässä samalla olisi syytä tarkastella, mitkä muutokset välttämättömästi vaativat rekisteröintiä (=olennainen muutos), ja mitkä voisi käsitellä muutoksina ilman rekisteröintiprosessia ja siihen liittyviä maksuja. Jos tällaista tarkastelua ei lainkaan tehdä, on riskinä, että rekisteröintien käsittely on pysyvästi hidasta, kun hakemusten määrä ei missään vaiheessa laske. Yksinkertainen osoitteenmuutos on eräs tilanne, jossa tätä tarkastelua voisi tehdä. Jos palveluntuottaja siirtää yritystoimintansa jo aiemmin rekisteröidyssä laajuudessa vain uuteen osoitteeseen, eikä muuta muutoksia tapahdu, ei tällöin nähdäksemme ole tarvetta eikä perustetta vaatia rekisteröintipäätöstä.